

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

Η ΕΙΚΟΝΑ ΑΠΟ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΜΕ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΟΔΟΤΕΣ – ΚΛΕΙΔΙΑ

Εκτός από τις συνεντεύξεις-ερωτηματολόγια με επιχειρηματικές μονάδες, πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με πληροφοριοδότες-κλειδιά, που λόγω της θέσης, ιδιότητας ή αρμοδιότητάς τους είχαν μια σφαιρική εικόνα και αντίληψη για το τι συνέβη στις επιχειρήσεις, αν, πώς και γιατί χάθηκαν προσωρινά ή μόνιμα θέσεις απασχόλησης, πώς ενήργησε η Πολιτεία για να αποκαταστήσει «τους χαμένους» από το σεισμό καθώς και ποιες πρωτοβουλίες ανέλαβαν οι ίδιες οι επιχειρήσεις για την αυτό-αποκατάστασή τους. Η σκοπιμότητα των συνεντεύξεων προέκυψε από την αναγκαιότητα να προσεγγιστεί και να αναδειχθεί ισότιμα και η άποψη των εργαζόμενων στις πληγείσες επιχειρήσεις, άποψη που με τις άλλες πρωτογενείς και δευτερογενείς έρευνες είχε παραμείνει «στη σκιά». Επί πρόσθετα, η σκοπιμότητα των συνεντεύξεων υπαγορεύτηκε και από την ανάγκη «να ακουστεί» και η άποψη του Κεντρικού και του Τοπικού Κράτους, αλλά και του ασφαλιστικού τομέα για την ακολουθούμενη ή/και ενδεδειγμένη πορεία αποκατάστασης επιχειρήσεων και εργαζομένων μετά από σεισμική καταστροφή.

9.1 Η σκοπιμότητα των συνεντεύξεων και τα κριτήρια επιλογής των πληροφοριοδοτών

Οι συνεντεύξεις με πληροφοριοδότες / κλειδιά είναι το τελευταίο μεθοδολογικό σκαλοπάτι για την προσέγγιση των πληροφοριών εκείνων που δεν ήταν προσπελάσιμες μέσω των πρωτογενών και δευτερογενών ερευνών που προηγήθηκαν. Είναι επίσης το τελευταίο μεθοδολογικό σκαλοπάτι για την κάλυψη όλων των οπτικών γωνιών και απόψεων: του επιχειρηματία-ενοικιαστή και του επιχειρηματία-ιδιοκτήτη, του εργαζόμενου, του Κεντρικού και του Τοπικού Κράτους, του ασφαλίζοντος οργανισμού και της ασφαλιζόμενης επιχείρησης. Είναι ακόμη το τελευταίο μεθοδολογικό σκαλοπάτι για την ευθεία αντιπαράθεση των αντικρουόμενων απόψεων και συμφερόντων αλλά και για την αναζήτηση των όποιων δυνατοτήτων υπέρβασής τους. Τέλος είναι το τελευταίο μεθοδολογικό σκαλοπάτι για τη διασταύρωση συμπερασμάτων και τον έλεγχο της φερεγγυότητας των αναπόφευκτα μερικών, μεροληπτικών και αποσπασματικών προσεγγίσεων. Έτσι για παράδειγμα, η έρευνα πεδίου με ερωτηματολόγια σε επιλεγμένο δείγμα επιχειρήσεων μπορεί να «μιλήσει» μόνο για τη σκοπιά του επιχειρηματία και όχι του εργαζόμενου. Τα στατιστικά στοιχεία των ΥΠΕΣΔΔΑ / ΕΣΥΕ μπορούν να ρίξουν κάποιο φως στις

βραχυπρόθεσμες συνέπειες του σεισμού στην απασχόληση, σε καμιά όμως περίπτωση δεν μπορούν να φωτίσουν τις μακροπρόθεσμες αλυσιδωτές εξελίξεις που ξεδιπλώνονται σε διαστήματα 3ετίας ή και 5ετίας. Τέλος η άποψη των επιχειρήσεων και των εργαζομένων για την προνοιακή πολιτική του Κράτους απέναντι στους σεισμόπληκτους έχει ασφαλώς σημασία, θα πρέπει όμως να ακουστεί και η φωνή του ίδιου του Κεντρικού αλλά και του Τοπικού Κράτους.

Έτσι λοιπόν, η επιλογή των πληροφοριοδοτών για την πραγματοποίηση συνεντεύξεων με μέλη της Ε.Ο. έγινε με γνώμονα τους παρακάτω στόχους:

- Να δοθεί δυνατότητα έκφρασης άποψης στους φορείς και τις συλλογικές κοινωνικές οντότητες, που ενώ εμπλέκονται στην υπόθεση των ζημιών και των προσπάθειών αποκατάστασής τους, η ειδική οπτική γωνία τους είχε μείνει έξω από το πεδίο προσέγγισης των άλλων πρωτογενών και δευτερογενών ερευνών που πραγματοποιήθηκαν από την Ε.Ο. Τέτοιες περιπτώσεις είναι οι εργαζόμενοι οι οποίοι προσεγγίζονται μέσω των συνδικαλιστικών τους οργάνων, αλλά και το Κεντρικό και Τοπικό Κράτος το οποίο προσεγγίζεται μέσω στελεχών του που βρίσκονται σε υψηλή θέση της διοικητικής ιεραρχίας.
- Να εξασφαλίζεται όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ευρύτητα στην κάλυψη του πλήθους των πληγείσων μονάδων και εν γένει των πληγείσων υποκειμένων που ανήκουν στο ερευνητικό ενδιαφέρον του παρόντος έργου. Έτσι η επιλογή της ΥΑΣ (Υπηρεσία Αποκατάστασης Σεισμοπλήκτων), ως υπερκείμενου φορέα που ασκεί συνολικό σχεδιασμό αποκατάστασης και στην ουσία καθοδηγεί και ελέγχει όλες τις περιπτώσεις επισκευών / ανακατασκευών, υπακούει σε αυτό ακριβώς το κριτήριο της σφαιρικότητας και ολιστικότητας της θεώρησης. Ο διοικητικός προϊστάμενος της ΥΑΣ που επελέγη για συνέντευξη έχει το απόσταγμα της γνώσης και της εμπειρίας από το σύνολο των αιτήσεων και εγκρίσεων στεγαστικής συνδρομής.
- Να δοθεί έμφαση στα γεγονότα και τα δεδομένα και να αποφευχθεί η υιοθέτηση θέσεων που χαρακτηρίζονται από την μεροληπτικότητα που συνεπάγεται η υπεράσπιση θέσεων εξουσίας. Έτσι προτιμήθηκαν ως πληροφοριοδότες περιπτώσεις διοικητικών και όχι πολιτικών προϊσταμένων.
- Να αποκατασταθεί ένα είδος δημόσιου διαλόγου μέσω του παρόντος ερευνητικού

έργου, φέρνοντας σε αντιπαράθεση το λόγο και τα επιχειρήματα φύσει ή θέσει αντιμαχόμενων συμφερόντων, όπως του ασφαλιζόμενου και του ασφαλιστή, του εργοδότη και του εργαζόμενου. Έτσι η επιλογή κορυφαίων συνδικαλιστικών οργάνων των εργαζομένων για να αντιπαρατεθούν μεταξύ άλλων στην επιχειρηματολογία των επιχειρηματιών ή των εκπροσώπων τους υπακούει σε αυτή τη σκοπιμότητα.

Σύμφωνα με τα παραπάνω ως πληροφοριοδότες / κλειδιά για την πραγματοποίηση συνεντεύξεων επελέγησαν:

1. Ο διευθυντής των Τεχνικών Υπηρεσιών του Δήμου Αιγάλεω
2. Ο προϊστάμενος του ΤΑΣ Άνω Λιοσίων
3. Ο υποδιευθυντής της ΥΑΣ
4. Σύμβουλος της Εθνικής Ασφαλιστικής και εμπειρογνώμονας σε θέματα ασφάλισης έναντι σεισμού
5. Μέλος της διοίκησης του Εργατικού Κέντρου Αθήνας (ΕΚΑ)

Στις ενότητες που ακολουθούν παρατίθενται ολόκληρες οι συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν από μέλη της Ε.Ο.

9.2 Το περιεχόμενο των συνεντεύξεων

Δήμος Αιγάλεω – Διευθυντής Τεχνικών Υπηρεσιών (κος Π. Κυριακόπουλος)

- *Ποιές κατηγορίες επιχειρήσεων επλήγησαν περισσότερο στην περιοχή του Δήμου Αιγάλεω;*

Οι επιχειρήσεις που υπέστησαν τις πιο πολλές ζημιές ήταν αυτές που βρίσκονται στην περιοχή του Ελαιώνα, αυτές δηλαδή που βρίσκονται δυτικά της Θηβών. Εκεί οι παρανομίες και αυθαιρεσίες στις κατασκευές, αλλά και η παλαιότητά τους φαίνεται να έχουν συμβάλλει στον ιδιαίτερα ευάλωτο ή τρωτό χαρακτήρα των κελυφών των επιχειρήσεων. Στον άλλο αστικό ιστό του Δήμου τα προβλήματα και οι ζημιές ήταν μικρότερης κλίμακας.

- *Ο Δήμος συνέβαλε στην αναγνώριση των ζημιών και την ποικιλότροπη υποστήριξη των πληγείσων επιχειρήσεων της περιοχής του και με ποιους τρόπους;*

Τις πρώτες 2 εβδομάδες είχαν σταλεί από το ΥΠΕΧΩΔΕ μηχανικοί στο Δήμο για τη διενέργεια των πρωτοβάθμιων αυτοψιών. Αρχικά η διαδικασία του πρωτοβάθμιου ελέγχου έγινε με αιτήσεις, αλλά αυτή η μεθόδευση αποδείχθηκε χρονοβόρα και περίπλοκη (έγιναν συνολικά 9000 αιτήσεις για αυτοψίες πρωτοβάθμιου ελέγχου). Οι γείτονες από τους οποίους δεν περνούσαν οι μηχανικοί για τη διαδικασία ελέγχου διαμαρτύρονταν. Έτσι άλλαξε η διαδικασία και η νέα μέθοδος που επιλέχθηκε ήταν να σαρώνονται ολόκληροι δρόμοι. Το 75% των προβληματικών περιοχών (από την άποψη των σεισμικών επιπτώσεων) καλύφθηκε με αυτό τον τρόπο. Ο δευτεροβάθμιος έλεγχος πραγματοποιήθηκε μόνο στις περιπτώσεις των κίτρινων και κόκκινων κτιρίων. Συνολικά στο Δήμο Αιγάλεω και σύμφωνα με τα αποτελέσματα του δευτεροβάθμιου ελέγχου 150 κτιριακά κελύφη χαρακτηρίστηκαν κίτρινα και 30 κόκκινα.

Πέρα από τη συμμετοχή του στον πρωτοβάθμιο και δευτεροβάθμιο έλεγχο ο Δήμος οργάνωσε 5 περιοχές με λυόμενα κτίσματα (που διέθεσε η Πολιτεία). Κάποια ποσότητα λυομένων διατέθηκε και από την AMSTEL. Τα λυόμενα αυτά στο σύνολό τους χρησιμοποιήθηκαν ως κατοικίες. Όλα σήμερα έχουν αδειάσει. Κάποιες από αυτές τις εκτάσεις έγιναν σχολεία και μια απ' όλες αποδόθηκε σε κοινόχρηστο πράσινο. Άλλες σχετικές ενέργειες του Δήμου Αιγάλεω αφορούν την επισκευή του γηπέδου Αιγάλεω που είχε παρουσιάσει βλάβες και που πραγματοποιήθηκε με κονδύλια των μέτρων των ΠΕΠ και ΕΠ περί σεισμών.

Ο Δήμος ανέπτυξε επίσης πρωτοβουλία για την εκπόνηση μελέτης αντιμετώπισης έκτακτων αναγκών, όμως το θέμα τελικά μετατοπίστηκε στον ΑΣΔΑ, ο οποίος ολοκλήρωσε Μελέτη Μικροζωνικής για ολόκληρη τη Δυτική Αθήνα.

- Πώς αξιολογείτε την πορεία αποκατάστασης των βλαβών του κτιριακού αποθέματος της περιοχής σας και ειδικότερα των κτιριακών κελυφών των επιχειρήσεων;

Η έκτακτη οικονομική ενίσχυση των 200.000 δρχ που δόθηκε αμέσως μετά το σεισμό δεν διευκρινίστηκε αρχικά αν αφορούσε κατοικίες μόνο ή και τις επιχειρήσεις. Μόλις τον Οκτώβριο-Νοέμβριο διευκρινίστηκε το ζήτημα και οι επιχειρηματίες απευθύνθηκαν τότε προς Νομαρχία / ΥΠΕΧΩΔΕ.

Ως προς τις επισκευές και ανακατασκευές τα τιμολόγια στα οποία βασίστηκε ο υπολογισμός της στεγαστικής συνδρομής ήταν ιδιαίτερα χαμηλά. Έτσι η συνδρομή δεν επαρκούσε παρά μόνο για τη μελέτη. Για να πάρει το δάνειο ο ιδιοκτήτης θα έπρεπε να υποθηκεύσει το κτίριο. Έτσι, οι αιτήσεις που έγιναν για επισκευές / ανακατασκευές ήταν ελάχιστες. Τα κτίρια είτε έμειναν ως έχουν είτε επισκευάστηκαν προχείρως και με ίδια έξοδα. Συν τοις άλλοις υπήρξε άρνηση των μηχανικών να αναλάβουν επισκευές

λόγω μικρών αμοιβών και μεγάλων ευθυνών. Γενικά δεν υπάρχει πιστοποιημένη γνώση για το τι επισκευές έγιναν σε κίτρινα κτίρια, άρα πολλά κτιριακά κελύφη επιχειρήσεων μπορεί να λειτουργούν διατηρώντας χαμηλά επίπεδα σεισμικής ασφάλειας. Στις περιπτώσεις αυθαίρετων κατασκευών το ζήτημα είναι πιο σύνθετο και η ανθεκτικότητά τους στο σεισμό ίσως να έχει μειωθεί ακόμη περισσότερο μετά τον τελευταίο σεισμό, καθώς οι μηχανικοί δεν ήθελαν να βάλουν υπογραφές για κτίρια που δεν είχαν προηγούμενη άδεια και δεν ήξεραν τη στατική τους επάρκεια.

ΤΑΣ Άνω Λιοσίων – Προϊστάμενος (κος Ν. Τυπάλδος)

- *Σήμερα, 3,5 χρόνια μετά το σεισμό της Αθήνας, σε ποια φάση του προγράμματος του βρίσκεται ο ΤΑΣ Άνω Λιοσίων και ποιος είναι ο απολογισμός της μέχρι τώρα δράσης του στον τομέα της υποστήριξης των σεισμοπλήκτων και ιδιαίτερα των πληγεισών επιχειρήσεων της περιοχής αρμοδιότητάς του;*

Ο ΤΑΣ βρίσκεται στη φάση ολοκλήρωσης του προγράμματος του καθώς η προθεσμία για αιτήσεις επισκευών / ανακατασκευών λήγει στις 31/12/2002.

Από τις αιτήσεις επισκευών / ανακατασκευών το 95% έχει ολοκληρωθεί ως διαδικασία έγκρισης. Από 1950 αιτήσεις επισκευής, οι 1870 περιπτώσεις έχουν ολοκληρωθεί. Από τις 1870 διεκπεραιώσεις επισκευών 500 έχουν πάρει αποχαρακτηρισμό (το 25% δηλαδή). Σημειωτέον ότι για το 50% των κίτρινων κτιρίων υπήρχε δυνατότητα αποχαρακτηρισμού χωρίς άδεια επισκευής και χωρίς αυτοψία. Από τις ανακατασκευές έχει υλοποιηθεί ποσοστό 5%. Σε γενικές γραμμές η συνδρομή (δωρεάν αρωγή + άτοκο δάνειο) αντιπροσώπευε το 50% της πραγματικής δαπάνης. Σε μερικές περιπτώσεις τα δάνεια και οι συνδρομές δεν πήγαν στον προορισμό τους. Σημειωτέον ότι η επιδότηση ενοικίου δόθηκε για τα κίτρινα κτίρια με ελάχιστες προϋποθέσεις και έτσι πολλοί έπαιρναν επιδότηση μένοντας ταυτόχρονα μέσα στα κτίρια.

Το 20%-30% των αιτήσεων επισκευής / ανακατασκευής αντιπροσωπεύει περιπτώσεις επαγγελματικής στέγης. Κάποιες από τις περιπτώσεις ανακατασκευών έγιναν με αγορά έτοιμου νέου χώρου ή με αποπεράτωση άλλου γιαπιού του ιδιοκτήτη. Αλλαγές θέσεων ως συνέπειες των παραπάνω μετακινήσεων επενδυτικών κεφαλαίων συνέβησαν, οι περισσότερες όμως συντελέστηκαν μέσα στους ίδιους Δήμους.

Σε περιπτώσεις ενοικιαστών / επιχειρηματιών εκδηλώθηκαν πιέσεις από τους ιδιοκτήτες να φύγουν οι ενοικιαστές. Τότε ο ΤΑΣ έκανε το διαιτητή. Υπήρξαν αρκετές περιπτώσεις μετατροπής καταστημάτων σε κατοικίες από τους ιδιοκτήτες. Οι αξιώσεις

που πρόβαλαν σε αυτές τις περιπτώσεις οι ενοικιαστές ήταν περιορισμένες, γιατί ο ΤΑΣ ζητούσε σχετική υπεύθυνη δήλωση από τον ιδιοκτήτη για τις αξιώσεις του ενοικιαστή. Μόνο σε προνομιούχες θέσεις «φιλέτο» εκδηλώθηκαν αξιόλογες πιέσεις ενοικιαστών. Στις ανακατασκευές ο ιδιοκτήτης υποχρεωνόταν να κάνει πάλι κατάστημα και να αποκαταστήσει τον ενοικιαστή / επιχειρηματία. Αν ο ιδιοκτήτης διέθετε περισσότερα του ενός καταστήματα είχε τη δυνατότητα μετατροπής ενός μόνο σε κατοικία.

- *Οι χαρακτηρισμοί του δευτεροβάθμιου ελέγχου (κόκκινα, κίτρινα, πράσινα) αντιστοιχούσαν στην πραγματική έκταση των βλαβών; Αυτού του είδους η μεθόδευση συνέβαλε στην ορθή αλλά και κατ' οικονομία αποκατάσταση του κτιριακού κελύφους;*

Υπήρξαν διάφορα φαινόμενα πιέσεων για αλλοιώσεις και μεταβολές των χαρακτηρισμών. Υπήρξαν πιέσεις από ιδιοκτήτες για χαρακτηρισμό κτιρίων ως κόκκινων ώστε να ανοικοδομηθούν από την αρχή με ευνοϊκούς όρους. Πολλές από τις προσπάθειες αυτές αντιμετώπισαν την αντίδραση των ενοικιαστών. Υπήρξαν και αντίστροφες περιπτώσεις πιέσεων από ενοικιαστές που ήθελαν τα κόκκινα να γίνουν κίτρινα για να μείνουν μέσα. Γενικά πάντως ο σεισμός ευνόησε τους ιδιοκτήτες.

- *Πώς αντιμετωπίστηκαν τα αυθαίρετα ως προς τις διαδικασίες εγκρίσεων για ανακατασκευές και επισκευές;*

Στις περιπτώσεις αυθαιρέτων εγκρίνονταν οι συνδρομές και οι άδειες με κάποιους όρους βέβαια. Και σε αυτή την περίπτωση ευνοήθηκαν οι ιδιοκτήτες.

- *Πώς κρίνετε την εν γένει πορεία εξέλιξης των σεισμόπληκτων περιοχών μετά το σεισμό της Αθήνας και μέχρι σήμερα;*

Ο σεισμός μάλλον ευνόησε τις πληγείσες περιοχές. Έγινε σημαντική ανανέωση του κτιριακού αποθέματος αλλά και κάποιες αναπλάσεις.

ΥΑΣ (Υπηρεσία Αποκατάστασης Σεισμοπλήκτων)–Υποδιευθυντής (κος Θ. Τσέπης)

- *Τώρα που η ΥΑΣ έχει ολοκληρώσει το έργο της θα μπορούσατε να κάνετε ένα συνολικό απολογισμό αυτού του έργου σχετικά με την αποκατάσταση των*

σεισμοπλήκτων στον τομέα της στέγασης κατοικιών, επιχειρήσεων και των άλλων κοινωνικών και οικονομικών δραστηριοτήτων;

Υπάρχουν σαφή ποσοτικά στοιχεία που νομίζω είναι αρκετά εύγλωττα. Στον τομέα των επισκευών υποβλήθηκαν 13.500 φάκελοι και εγκρίθηκαν 11.350. Από αυτούς προέκυψε εγκριθέν ποσό στεγαστικής συνδρομής συνολικά 127,6 εκατομμύρια ευρώ και δωρεάν κρατική αρωγή συνολικά 28,5 εκατομμύρια ευρώ. Στον τομέα των ανακατασκευών υποβλήθηκαν 4.600 φάκελοι και εγκρίθηκαν 3.950. Από αυτούς προέκυψε εγκριθέν ποσό στεγαστικής συνδρομής συνολικά 170 εκατομμύρια ευρώ και δωρεάν κρατική αρωγή συνολικά 52 εκατομμύρια ευρώ.

- *Η Πολιτεία εκτός από το να επικεντρώσει την προσοχή της στο κτιριακό απόθεμα και ειδικά για την περίπτωση των επιχειρήσεων στα κελύφη στέγασης τους προσέφερε άλλου είδους βοήθεια σχετική με τις ζημιές που προκλήθηκαν στον εξοπλισμό, τα αποθέματα, την απασχόληση, το τζίρο;*

Τα Υπουργεία Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών εξέδωσαν αποφάσεις με ευνοϊκές ρυθμίσεις για το ΙΚΑ, τις φορολογικές υποχρεώσεις των επιχειρήσεων, τους πλειστηριασμούς. (Βλέπε Υπ. Εθνικής Οικονομίας / Απόφαση 17.11.1999 περί «Δανείων για κεφάλαια κίνησης και λοιπών πιστωτικών διευκολύνσεων σε σεισμόπληκτες επιχειρήσεις και επαγγελματίες που επλήγησαν από το σεισμό της 7^{ης} Σεπτεμβρίου 1999 σε περιοχές του Ν. Αττικής» καθώς και Ν. 2778/1999, ΦΕΚ295Α/30-12-99, άρθρο 45, παρ.1 που συμπληρώνεται από τη σχετική απόφαση για «Ρύθμιση βεβαιωμένων οφειλών σεισμοπλήκτων». Βλέπε ακόμη Υπουργείο Οικονομικών / Απόφαση 24.11.1999 περί «Παροχής της εγγύησης του Ελληνικού Δημοσίου προς τις Τράπεζες για τη δανειοδότηση των πληγέντων από το σεισμό της 7^{ης} Σεπτεμβρίου 1999 σε περιοχές του Ν. Αττικής»).

- *Πώς βλέπει η Πολιτεία τον επικουρικό ρόλο του ιδιωτικού ασφαλιστικού τομέα στην αποκατάσταση των απωλειών των επιχειρήσεων;*

Μέχρι σήμερα η συνεργασία ασφαλιστικού τομέα και Κράτους στον τομέα της παροχής βοήθειας προς τις πληγείσες επιχειρήσεις δεν είναι κατά κανένα τρόπο άμεση. Αυτό που ισχύει είναι ότι ο ασφαλισμένος επιχειρηματίας πηγαίνει στην Ασφαλιστική Εταιρεία και λαμβάνει από εκεί ότι του αναλογεί, το δε δημόσιο του χορηγεί το υπόλοιπο που δικαιούται.

- Τι μέτρα λαμβάνει η Πολιτεία στον τομέα της πρόληψης για την καλύτερη αντισεισμική θωράκιση κτιρίων και κελυφών κρίσιμης σημασίας και ποιες υποδομές, χρήσεις και δραστηριότητες θεωρούνται υψηλής προτεραιότητας για την κατ' αρχήν εφαρμογή αυτών των μέτρων;

Ο ΟΑΣΠ έχει στείλει εγκυκλίους στις Νομαρχίες / Περιφέρειες για τη διεξαγωγή προσεισμικού ελέγχου κατά προτεραιότητα σε σχολεία και νοσοκομεία, κτίρια συγκέντρωσης πληθυσμού, μουσεία και κτίρια εγκαταστάσεων έκτακτης ανάγκης.

Εμπειρογνώμονας σε θέματα ασφάλισης έναντι σεισμού - Σύμβουλος της Εθνικής Ασφαλιστικής (κος Γ. Βλάχος)

- Τι προέβλεπε το ασφαλιστικό νομοσχέδιο που εξαγγέλθηκε από τον Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ πρόσφατα αλλά τελικά δεν τελεσφόρησε;

Παλιά η υιοθετούμενη πολιτική ήταν το Κράτος να αναλαμβάνει το 30% και τους τόκους του δανείου. Το δάνειο ξεπληρωνόταν από τον δικαιούχο που συν τοις άλλοις είχε πάθει τη ζημιά. Η διαδικασία της ασφάλισης θεωρήθηκε ως μια γρήγορη διαδικασία. Τα ΤΑΣ θα υπήρχαν για να κάνουν μόνο την πραγματογνωμοσύνη και να υπολογίσουν το κόστος της ζημιάς. Αν η επιχείρηση συμφωνούσε ο ασφαλιστικός οργανισμός θα έδινε το αναλογούν ποσό. Οι οικοδομικές άδειες θα ακολουθούσαν, όπως γίνεται και τώρα, την κλασσική διαδικασία μέσω των γραφείων πολεοδομίας. Όποιοι δεν θα ήθελαν να ασφαλιστούν θα έκαναν δήλωση αλλά εκ των υστέρων δεν θα είχαν κανενός είδους διεκδίκηση από την Πολιτεία.

Το ασφαλιστικό νομοσχέδιο αφορούσε μόνο κτίρια. Προβλεπόταν η κάλυψη ενός ελάχιστου εμβαδού 120μ², ανεξαρτήτως χρήσης (αν επρόκειτο δηλαδή για το κέλυφος κατοικίας ή οικονομικής δραστηριότητας). Ο προβλεπόμενος ασφαλιστικός οργανισμός ήταν ένας νέος δημόσιος οργανισμός. Στην ουσία θα είχε μόνο επιτελικό ρόλο και δραστηριότητες. Την καθαυτό δουλειά της ασφάλισης θα την έκανε μέσω άλλων, με συμβάσεις δηλαδή με ασφαλιστικές εταιρείες. Οι ιδιωτικές ασφαλιστικές εταιρείες αντέδρασαν σε αυτές τις ρυθμίσεις, γιατί προέβλεψαν μείωση των κερδών τους αν δεν ανέλμβαναν οι ίδιες την ασφαλιστική κάλυψη. Αυτός ήταν και ένας από τους λόγους για τους οποίους το νομοσχέδιο για την ασφάλιση του ΥΠΕΧΩΔΕ έμεινε στο συρτάρι.

- Σήμερα τι ποσοστό του κτιριακού αποθέματος στον ελληνικό χώρο είναι καλυμμένο έναντι σεισμού από ιδιωτικές ασφαλιστικές εταιρείες; Επί πλέον ποιες κατηγορίες

κτιρίων είναι διατεθειμένος να καλύψει ο ιδιωτικός ασφαλιστικός τομέας; Από την πλευρά της ζήτησης ποιες κατηγορίες ιδιοκτητών εκφράζουν πρόθεση ιδιωτικής ασφάλισης έναντι σεισμού;

Μπορεί να γίνει προσεγγιστικά η εκτίμηση ότι, σε πανελλαδική κλίμακα, το μισό περίπου του κτιριακού αποθέματος που καλύπτεται έναντι πυρκαγιάς καλύπτεται επίσης από σεισμό. Πρόκειται για ένα ποσοστό της τάξης του 7%. Η ιδιωτική ασφάλιση έναντι σεισμού πάει μαζί με την ασφάλιση έναντι φωτιάς και γι' αυτό είναι δύσκολο να διακριθούν τα κτίρια που είναι ασφαλισμένα και για σεισμό.

Σήμερα οι ιδιωτικές ασφαλιστικές εταιρείες ασφαλίζουν αδιακρίτως κτίρια, που είναι ωστόσο οικοδομημένα μετά το '59 και διαθέτουν νόμιμη οικοδομική άδεια. Ως προς την πλευρά της ζήτησης πρέπει να σημειωθεί ότι σήμερα για την απόκτηση δανείου για κτιριακή εγκατάσταση απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ασφάλιση του κτιρίου έναντι σεισμού. Έτσι οι περισσότερες περιπτώσεις ασφαλισμένων κτιρίων είναι εκείνες για τις οποίες αποκτήθηκαν σχετικά δάνεια. Βέβαια μετά το σεισμό της Αθήνας υπήρξε κάποια αύξηση της ζήτησης για ασφάλιση έναντι σεισμού.

- *Για την περίπτωση των επιχειρήσεων τα ιδιωτικά πακέτα καλύπτουν μόνο τα κτίρια;*

Τα ιδιωτικά πακέτα προσφέρουν ασφαλιστική κάλυψη όχι μόνο στα κτίρια αλλά επίσης και στο περιεχόμενο, τα διαφυγόντα κέρδη κλπ.

- *Από πλευράς των επιχειρήσεων η ιδιωτική ασφαλιστική κάλυψη είναι περισσότερο συμφέρουσα από την εκ των υστέρων κρατική συνδρομή;*

Η οικονομική απόδοση της ιδιωτικής ασφάλισης εξαρτάται από την πραγματική αξία βάσει της οποίας γίνεται η ασφάλιση. Από την άποψη της χρονικής διάρκειας, η ιδιωτική ασφάλιση πλεονεκτεί της διαδικασίας της εκ των υστέρων κρατικής συνδρομής αν υπάρχει συμφωνία μεταξύ ασφαλιστή και ασφαλιζόμενου για τα οφειλόμενα (κατά τη διάρκεια της διαπραγμάτευσης μεταξύ των γραφείων πραγματογνωμόνων των ασφαλιστικών εταιρειών και των δικαιούχων που προβάλλουν τις δικές τους απαιτήσεις). Σε διαφορετική περίπτωση η υπόθεση πηγαίνει στα δικαστήρια γεγονός που συνεπάγεται σημαντικές χρονικές καθυστερήσεις. Συν τοις άλλοις σε περίπτωση ασυμφωνίας η ασφαλιστική εταιρεία δεν δίνει ούτε τα λίγα που η ίδια έχει εκτιμήσει ως οφειλόμενα, ούτε βέβαια τα περισσότερα που ζητά ο ασφαλιζόμενος. Υπό αυτές τις συνθήκες, η «οδός της ιδιωτικής ασφάλισης» μπορεί να αποδειχθεί εξαιρετικά επώδυνη για την ασφαλιζόμενη

επιχείρηση. Σημειωτέον ότι, ο προτεινόμενος από το ασφαλιστικό νομοσχέδιο δημόσιος οργανισμός θα έδινε «τα λίγα» που θα είχαν γνωματεύσει οι ΤΑΣ και στα δικαστήρια θα εκδικαζόταν μόνο η υπόθεση της διαφοράς των δύο εκτιμήσεων.

- *Θεωρείτε πως το ασφαλιστικό νομοσχέδιο που αποσύρθηκε ισοδυναμούσε με μια αναβάθμιση και βελτίωση της κρατικής πολιτικής στον τομέα της αποκατάστασης των σεισμοπλήκτων ή κρίνετε ότι το παρόν σύστημα αρωγής της Πολιτείας είναι αποτελεσματικότερο και ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες των πληγείσων περιοχών;*

Εάν παγιωθεί ένα συγκεκριμένο σύστημα αρωγής της Πολιτείας, έστω το σημερινό, θα μπορούσαν οι ασφαλιστικές εταιρείες να καλύπτουν συμπληρωματικά θέματα και απώλειες. Ωστόσο αυτό που σήμερα συμβαίνει είναι ότι κάθε φορά που γίνεται σεισμός εκδίδονται ειδικές, διαφοροποιημένες σε σχέση με το παρελθόν, αποφάσεις, ώστε να εμφανιστούν οι εκάστοτε πολιτικές ηγεσίες ότι πραγματοποιούν νέες ενισχυμένες παροχές.

- *Ποιες κατηγορίες σεισμοπλήκτων και ποιες μορφές σεισμικών απωλειών απολαμβάνουν μεγαλύτερης κρατικής πρόνοιας και μέριμνας με το σημερινό σύστημα αρωγής της Πολιτείας; Ποια είναι η στάση της Πολιτείας απέναντι σε άτομα και επιχειρήσεις που λειτουργούν στηριζόμενα/ες σε παραβατικότητες όντας ταυτόχρονα σεισμόπληκτα/ες;*

Το κράτος στην ουσία καλύπτει τις μικρές επιχειρήσεις και τις ανάγκες στέγασης. Η παρανομία δεν εξαιρέθηκε από την αρωγή της Πολιτείας στον τομέα των επισκευών / ανακατασκευών. Η φιλοσοφία της θα μπορούσε να συνοψιστεί στην παρακάτω φράση: «Σου δίνω να το αποκαταστήσεις αυτό δε σημαίνει ότι στο νομιμοποιώ».

Εργατικό Κέντρο Αθήνας (ΕΚΑ) – Μέλος της Διοίκησης του ΕΚΑ και γεωλόγος (κος Χ. Σμυρνιώτης)

- *Ποιες ενέργειες, πρωτοβουλίες και μέτρα είχε αναλάβει, προωθήσει ή εφαρμόσει η Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας (ΓΣΕΕ) και το Εργατικό Κέντρο Αθήνας (ΕΚΑ), πριν το σεισμό της 7/9/1999, προς το σκοπό της προστασίας των εργαζομένων έναντι σεισμού;*

Μέχρι το σεισμό της Αθήνας η ΓΣΕΕ και το ΕΚΑ δεν είχαν αναλάβει ενέργειες προστασίας των εργαζομένων έναντι σεισμού λόγω της γενικότερης πεποίθησης για «το απυρόβλητο» της Αθήνας.

- *Ποιες ήταν οι ενέργειες της ΓΣΕΕ και του ΕΚΑ αμέσως μετά το σεισμό για την προστασία των εργαζομένων από ενδεχόμενες μετασεισμικές δονήσεις αλλά και από τους κινδύνους που τους απειλούσαν σε χώρους εργασίας που είχαν υποστεί βλάβες;*

Κατ' αρχήν πρέπει να γίνει σαφές ότι τόσο το ΕΚΑ όσο και η ΓΣΕΕ έχουν επιτροπές Υγιεινής και Ασφάλειας Εργαζομένων. Η σχετική Επιτροπή της ΓΣΕΕ έχει θεωρητικό προσανατολισμό και κάνει στρατηγικό σχεδιασμό, ενώ η Επιτροπή του ΕΚΑ είναι περισσότερο προσανατολισμένη σε πρακτικές. Το ΕΚΑ είναι γεωγραφικό όργανο. Οι εργαζόμενοι σε επιχειρήσεις των οποίων το εργατικό δυναμικό ήταν ενταγμένο σε κλαδικά όργανα, απευθύνθηκαν κατά πρώτο λόγο σε αυτά τα όργανα.

Την επόμενη του σεισμού το ΕΚΑ και η ΓΣΕΕ απευθύνθηκαν στο Υπουργείο Εργασίας, ώστε να εξασφαλιστεί ότι τις αμέσως επόμενες ημέρες οι εργαζόμενοι δεν θα πήγαιναν στις δουλειές τους, τουλάχιστον μέχρις ότου ολοκληρωθεί ο τελικός χαρακτηρισμός των κτιρίων (πρωτοβάθμιος έλεγχος). Αργότερα η απαγόρευση κατέληξε να αφορά μόνο τα κόκκινα κτίρια. Η απαγόρευση αυτή ήταν αίωλη, δεν είχε θεσμική ισχύ και οι εργοδότες επέμεναν, ιδιαίτερα στην περίπτωση των κίτρινων κτιρίων, να μπαίνουν οι εργαζόμενοι στους χώρους εργασίας. Υπήρχαν κτίρια που κατά το ήμισυ ήταν κόκκινα και κατά το ήμισυ κίτρινα και όπου βέβαια η παραγωγική διαδικασία επεκτείνεται σε όλο το κτίριο. Τα ΣΕΠΕ (Σώματα Επιθεωρητών Εργασίας του Υπ. Εργασίας) κινήθηκαν, μετά από παρέμβαση του ΕΚΑ σε συνεργασία με τους μηχανικούς του ΥΠΕΧΩΔΕ (και με εντολή του Υπ. Εργασίας), για να ελέγξουν την καταλληλότητα εισόδου εργαζομένων στα κτίρια και αν τηρούνταν οι όροι υγιεινής και ασφάλειας μέσα σε αυτά. Ο μηχανικός του ΥΠΕΧΩΔΕ ήλεγχε την αντοχή του κτιρίου. Ο μηχανικός του ΣΕΠΕ ήλεγχε αν οι εγκαταστάσεις και οι μηχανές εγκυμονούσαν κινδύνους για την ασφάλεια των εργαζομένων.

Υπήρχαν περιπτώσεις μηχανημάτων εγκατεστημένων σε χώρους ακατάλληλους, με την έννοια της μη επάρκειας και αντοχής του κτιριακού χώρου έναντι των δονήσεων των μηχανημάτων που θα μπορούσαν να προκαλέσουν ενδεχόμενες μετασεισμικές δονήσεις. Η πλειονότητα των επιχειρήσεων χαρακτηρίζεται από σημαντικά κενά ως προς τις απαιτούμενες άδειες λειτουργίας (Υπ. Βιομηχανίας κλπ). Πολλές δεν διαθέτουν τον απαιτούμενο εξοπλισμό πυρασφάλειας. Με όρους προσέγγισης, λιγότερες από το 25% των επιχειρήσεων διέθεταν τα απαιτούμενα δικαιολογητικά για την πλήρωση των όρων ασφάλειας. Υπήρχαν περιπτώσεις επιχειρήσεων που δεν

είχαν δηλώσει τον πραγματικό αριθμό εργατών (οι όροι υγιεινής και ασφάλειας είναι και συνάρτηση του αριθμού των εργαζομένων). Πέρα από το γεγονός της εισφοροδιαφυγής που αφορά το ΙΚΑ, οι υπεράριθμοι εργαζόμενοι αυξάνουν γεωμετρικά του κινδύνους στους χώρους λειτουργίας της επιχειρηματικής μονάδας. Στις τότε κλήσεις των εργαζομένων τα ΣΕΠΕ ανταποκρίθηκαν σε πολύ μικρό βαθμό, επειδή δεν προλάβαιναν να πραγματοποιήσουν τους σχετικούς ελέγχους. Η ολιγωρία αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία αν ληφθεί υπόψη ότι οι πραγματοποιηθέντες έλεγχοι έδειξαν ότι στις μισές περίπου περιπτώσεις καταγγελιών των εργαζομένων υπήρχε όντως πρόβλημα προς ρύθμιση.

- Υπήρξαν σημαντικές απώλειες θέσεων εργασίας λόγω του σεισμού, σε ποιες περιπτώσεις και για ποιους ακριβώς λόγους; Πώς μεθοδεύτηκαν οι απολύσεις; Τηρήθηκαν οι νόμιμες προϋποθέσεις;

Μετασεισμικά πολλές από τις επιχειρήσεις βρήκαν την ευκαιρία να απαλλαγούν από προσωπικό που δεν ήθελαν. 30-35.000 εργαζόμενοι βρέθηκαν στο δρόμο. Οι ιδιοκτήτες πρόβαλαν συχνά το επιχείρημα ότι αχρηστεύθηκε κάποιο τμήμα της παραγωγικής διαδικασίας λόγω του σεισμού, γεγονός που οδηγούσε αναπότρεπτα στην αναγκαιότητα μείωσης του προσωπικού. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της ΦΑΡΑΝ (εργοστάσιο και εμπορία φαρμάκων). Το κτίριο που είχε αγοράσει από τον ΕΟΦ ήταν ήδη χτυπημένο από τον προηγούμενο σεισμό και το κράτος είχε πάψει να το λειτουργεί. Έτσι σκοτώθηκαν 7-8 άνθρωποι. Ο επιχειρηματίας κράτησε τελικά μόνο την εμπορία και έκλεισε το εργοστάσιο διώχνοντας όλο το προσωπικό, χωρίς να τηρηθούν οι νόμιμες προϋποθέσεις (πλαφόν απολύσεων 2% το μήνα κλπ) και χωρίς να υποστεί ο επιχειρηματίας τις σχετικές συνέπειες. Η υπόθεση αυτή είναι τώρα στα δικαστήρια. Σε πολλές περιπτώσεις μεσαίων και μικρών επιχειρήσεων οι εργαζόμενοι έφυγαν κακήν κακώς, χωρίς αποζημιώσεις κλπ. Ας μην ξεχνάμε ότι λίγοι εργαζόμενοι διεκδικούν τα δικαιώματά τους.

- Υπήρξαν περιπτώσεις επιχειρήσεων που αύξησαν το τζίρο τους και ως επακόλουθο τα μεγέθη της προσφερόμενης απασχόλησης λόγω σεισμού;

Υπήρξαν όντως και αντίστροφες περιπτώσεις επιχειρήσεων που αύξησαν το τζίρο τους λόγω του σεισμού. Αυτή όμως η εξέλιξη δε σημειώθηκε αυτόματα αλλά με χρονική καθυστέρηση τουλάχιστον 7-8 μηνών.

- *Πώς κρίνετε το ασφαλιστικό νομοσχέδιο που επεχείρησε να προωθήσει το ΥΠΕΧΩΔΕ χωρίς επιτυχία;*

Το ΥΠΕΧΩΔΕ με το νομοσχέδιο για την ασφάλιση προσπαθεί να μεταφέρει το κόστος της προνοιακής πολιτικής του κράτους στην «τσέπη» του επιχειρηματία. Αυτό όμως δεν βελτιώνει τους όρους υγιεινής και ασφάλειας των εργαζομένων. Ας μην ξεχνάμε ότι η ΦΑΡΑΝ είχε ατομικά ασφαλιστήρια για όλους τους εργαζόμενους.

- *Πώς βλέπουν το μέλλον η ΓΣΕΕ και το ΕΚΑ στον τομέα της προστασίας της ατομικής ασφάλειας αλλά και της διαφύλαξης της θέσης εργασίας μετά από καταστροφικό σεισμό;*

Η ουσία είναι ότι μετά από ένα τρίμηνο όλα ξεχάστηκαν. Πώς να μεριμνήσουμε για το μέλλον όταν το ΕΚΑ ένα χρόνο μετά το σεισμό δεν κατάφερε να κάνει έναν απολογισμό; Το συνδικαλιστικό κίνημα δεν είναι άμοιρο ευθυνών.

9.3 Ανακεφαλαίωση

Ως κρίσιμης σημασίας θέσεις, απόψεις, εμπειρικές διαπιστώσεις και υπό έλεγχο συμπεράσματα θα μπορούσε κανείς να απομονώσει τα παρακάτω, τα οποία βέβαια θα πρέπει να διασταυρωθούν με τα αντίστοιχα δοκιμαστικά συμπεράσματα των άλλων προσεγγίσεων της έρευνας.

Η παλαιότητα και κυρίως η παραβατικότητα στον τομέα των κτιριακών κελυφών των επιχειρήσεων (απουσία οικοδομικών αδειών, παράνομες προσθήκες κλπ) είναι κρίσιμης σημασίας για το μέγεθος των σεισμικών απωλειών που θα υποστούν οι επιχειρήσεις. Είναι εν γένει γνωστό ότι οι παραβατικότητες μπορεί να είναι επωφελείς βραχυπρόθεσμα για τον επιχειρηματία, ωστόσο καθιστούν εύθραυστη τη μακροπρόθεσμη επιβίωση της επιχείρησης. Αυτό ισχύει κατά μείζονα λόγο για την οικοδομική παραβατικότητα της επιχείρησης. Οι παραβατικότητες που καθιστούν τους χώρους στέγασης της επιχείρησης ανίκανους να ανθίστανται στις φυσικές και ανθρωπογενείς καταστροφές, αν όχι σήμερα, αν όχι αύριο, κάποια στιγμή πάντως στο μέλλον θα αποβούν μοιραίες για τον κύκλο ζωής της επιχείρησης.

Η μέριμνα της Πολιτείας για την αποκατάσταση των επιχειρήσεων αλλά και της επαγγελματικής στέγης ειδικότερα υπήρξε από ανεπαρκής έως ελάχιστη μετά τον τελευταίο σεισμό της Αθήνας. Η προτεραιότητά της ήταν οι κατοικίες και το γεγονός επιβεβαιώνεται από μια σειρά μέτρων μετασεισμικής αποκατάστασης που δεν

αφορούσαν ή εξαιρούσαν τις επιχειρήσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το πρόγραμμα των λυομένων που αφορούσε αποκλειστικά και μόνο κατοικίες.

Από το σύνολο των αιτήσεων επισκευών / ανακατασκευών εκτιμάται ότι στους Δήμους της Δυτικής Αθήνας το 20%-30% αντιπροσωπεύει περιπτώσεις επαγγελματικής στέγης. Σε γενικές γραμμές η συνδρομή (δωρεάν αρωγή + άτοκο δάνειο) ισοδυναμεί με το 50% της πραγματικής δαπάνης για επισκευή ή ανακατασκευή. Αυτή η αναλογία ήταν ιδιαίτερα επαχθής για τις επιχειρήσεις που ήταν φορτισμένες με υποχρεώσεις ξεπλήρωσης δανείων ήδη πριν από το σεισμό. Τώρα θα πρέπει να ανταποκριθούν στην πρόσθετη υποχρέωση του νέου δανείου και βέβαια την πρόσθετα απαιτούμενη επένδυση για την κτιριακή αποκατάσταση του χώρου της επιχείρησης.

Περιπτώσεις ανακατασκευών κόκκινων κελυφών επιχειρήσεων στην ίδια θέση για την επαναστέγαση της ίδιας μεταποιητικής δραστηριότητας δεν υπήρξαν ή ήταν ελάχιστες. Αυτό οφείλεται, μεταξύ άλλων, στις χρονικές καθυστερήσεις που συνεπάγεται μια τέτοια διαδικασία και που πλήττει συχνά ανεπανόρθωτα την επαναλειτουργία της επιχείρησης. Έτσι προτιμήθηκαν άλλες λύσεις, όπως η αγορά ή ενοικίαση έτοιμου νέου χώρου κάπου αλλού (συνήθως εντός του ίδιου Δήμου) ή η αποπεράτωση άλλου γιγαπιού του ιδιοκτήτη-επιχειρηματία.

Ο σεισμός όξυνε τις αντιθέσεις μεταξύ ενοικιαστών-επιχειρηματιών και των ιδιοκτητών των χώρων στέγασής τους. Υπήρξαν πιέσεις από ιδιοκτήτες για χαρακτηρισμό κτιρίων ως κόκκινων ώστε να ανοικοδομηθούν από την αρχή με ευνοϊκούς όρους. Οι πιέσεις αυτές αντιμετώπισαν την αντίδραση των ενοικιαστών. Υπήρξαν και αντίστροφες πιέσεις από ενοικιαστές που ήθελαν τα κόκκινα κτίρια να γίνουν κίτρινα για να παραμείνουν μέσα. Όλες αυτές οι αντιθέσεις και εκατέρωθεν πιέσεις οδήγησαν σε αλλοιώσεις κτιριακών χαρακτηρισμών και σε συνθήκες που εν τέλει ευνόησαν μάλλον τους ιδιοκτήτες κτιρίων εις βάρος των συνθηκών λειτουργίας των παραγωγικών δραστηριοτήτων.

Σε γενικές γραμμές και ανεξάρτητα από τις εξελίξεις στην παραγωγική βάση των πληγείσων περιοχών (όπου ασφαλώς υπάρχουν «οι ωφελημένοι» και «οι χαμένοι» από τις μετασεισμικές επιλογές ατόμων, επιχειρήσεων αλλά και της Πολιτείας), αυτές πάντως ευνοήθηκαν από την άποψη της ανανέωσης σημαντικού μέρους του κτιριακού αποθέματος, αλλά και κάποιων έστω και αποσπασματικών αναπλάσεων.

Η Πολιτεία στα πλαίσια της γενικότερης ανοχής της απέναντι στην παραβατικότητα υποτιμά ή «κλείνει τα μάτια» απέναντι στις επιπτώσεις που έχει αυτή η παραβατικότητα στους όρους υγιεινής και ασφάλειας των εργαζομένων. Αλλά και οι συνδικαλιστικές οργανώσεις δεν πιέζουν και δεν διεκδικούν όσο θα έπρεπε τα δίκαια, αν και συχνά «βουβά», αιτήματα των μελών τους σε αυτό τον τομέα.

Ο σεισμός δημιούργησε μια χρυσή ευκαιρία για πολλές επιχειρήσεις να απαλλαγούν με σύντομες και συχνά παράνομες διαδικασίες από αυτό που θεωρούσαν ως υπεράριθμο προσωπικό τους. Ωστόσο, και σε αυτό τον τομέα η δράση των συνδικαλιστικών οργανώσεων ήταν κατώτερη των περιστάσεων. Δεν ανταποκρίθηκαν στις προσδοκίες των μελών τους.